

İsmail E. Erünsal, 1970'den bu yana Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı, Kütüphanecilik, Tarih ve Tasavvuf Tarihi alanlarında ufuk açıcı akademik çalışmalar ortaya koymakta, çalışmaları ülkemizde ve bütün dünyada konunun uzmanlarınca takip edilmektedir.

Bu kitap, özellikle son yıllarda yayımlanan *Osmanlılarda Sahaflık ve Sahaflar*, *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik: Tarihi Gelişimi ve Organizasyonu* ile *Osmanlı Kültür Tarihinin Bilinmeyenleri: Şahıslardan Eserlere, Kurumlardan Kimliklere* kitaplarıyla akademik dünya dışında da takip edilmeye başlanan İsmail E. Erünsal'ın edebiyatla ilgili makalelerinin derlenmesinden oluşmaktadır. Osmanlı dönemi Türk edebiyatını merkeze alan 22 makalesinin güncellenmiş hâli beş bölüm altında toplanmıştır.

Erünsal'ın Arşiv Kayıtları, Yazma Eserler ve Kayıp Metinler'e odaklanan makaleleri Osmanlı edebiyatıyla ilgili temel kaynaklardaki bilgileri "düzeltme", "genişletme" ve "yeniden değerlendirip yorumlama" yoluyla konunun uzmanlarına ve meraklılarına yeni fırsatlar sunmakta, yeni ufuklar açmakta aynı zamanda Osmanlı kültür hayatını meydana getiren farklı alanlar arasındaki ilişkileri ve geçişleri titizlikle gözler önüne sermektedir. Derleme bu açıdan hem belli konular üzerine derinlemesine tahliller içermekte hem de Osmanlı kültür ve toplum hayatını bütüncül bir bakışla ele almaktadır.

İsmail E. Erünsal

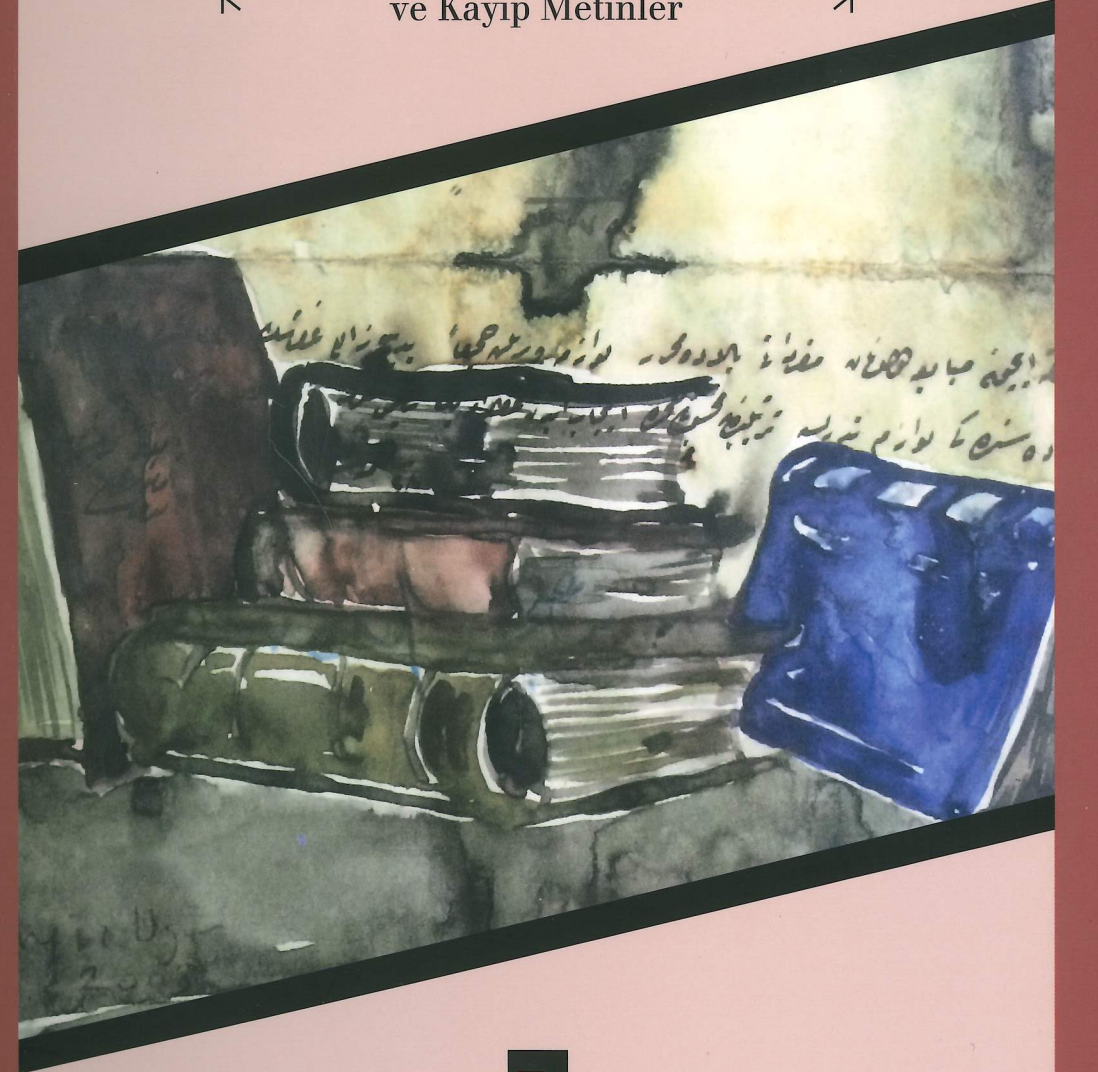
EDEBİYAT TARİHİ YAZILARI

İsmail E. Erünsal

EDEBİYAT TARİHİ

YAZILARI

Arşiv Kayıtları, Yazma Eserler
ve Kayıp Metinler

DERGÂH

DERGÂH

ISBN: 978-9759957780

9 789759 957780

DERGÂH YAYINLARI 697
Türk Edebiyatı-İnceleme 115
Eski Türk Edebiyatı 13
Sertifika No 14420
ISBN 978-975-995-778-0
1. Baskı Kasım 2016

Dizi Editörü
Hatice Aynur
Yayına Hazırlayan
Hatice Aynur
Tashih
Mustafa Sökmen

Dizi Kapak Tasarımı
İşil Döneray
Kapak Uygulama
Ercan Patlak
Sayfa Düzeni
Ayten Balaç

Baskı
Ana Basın Yayın Gıda İnş. Tic. A.Ş.
B.O.S.B. Mermerciler Sanayi Sitesi
10. Cad. No: 15
Beylikdüzü/İstanbul
Tel: (212) 422 79 29
Matbaa Sertifika No 20699

Dergâh Yayınları
Klodfarer Cad. No:3/20 34112 Sultanahmet/İstanbul
Tel: (212) 518 95 79 80 Faks: (212) 518 95 81
www.dergahyayinlari.com/bilgi@dergahyayinlari.com

Edebiyat Tarihi Yazıları'nın yayın hakları Dergâh Yayınları'na aittir.

EDEBİYAT TARİHİ YAZILARI

Arşiv Kayıtları, Yazma Eserler ve Kayıp Metinler

İsmail E. Erünsal

İSMAİL E. ERÜNSAL

1945'de Erzincan'ın Kemaliye ilçesinde doğdu. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nü 1968'de, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü 1969 yılında bitirdi. 1974 yılında doktora eğitimi için İngiltere'ye gitti. Edinburgh Üniversitesi'nde J.R. Walsh'ın danışmanlığında *Tâcî-zâde Cafer Çelebi Divânı* üzerine hazırladığı tezini 1977 yılında tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde 1977'de başladığı öğretim üyeliğini 1990 yılına kadar sürdürdü. 1982 yılında Doçent, 1988'de Profesör oldu. 1990-2006 yılları arasında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arşivcilik Bölümü Başkanlığını yürüttü. 1984-1995 yıllarında Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu üyeliği, 1992-1994 yıllarında Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Danışma Kurulu üyeliğinde bulunmuştur. 1995'de Türk Tarih Kurumu Bilim Kurulu üyesi olan İsmail E. Erünsal, 1991 yılında Türk Tarih Kurumu ödülüne, 2011 yılında da Türk kültürü alanındaki araştırma ve yayınları nedeniyle Elginkan Vakfı "Türk Kültürü Araştırma Ödülü"ne layık görülmüştür. *Osmanlılarda Sahafılık ve Sahafılar* eseriyle "Necip Fazıl 2014 Fikir Araştırma Ödülü"ne layık görüldü. 1983 yılında İstanbul'da kurulan TDV İslâm Ansiklopedisi Genel Müdürlüğü ve daha sonra TDV İslâm Araştırmaları Merkezi bünyesinde 44 cildi yayımlanmış olan *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nin telif ve redaksiyon çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Ansiklopediyi yayımlayan TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nin 1983-2015 yılları arasında yönetim kurulu üyeliğinde bulunmuştur. İSAM Kütüphanesi'nin ilmi danışmanlığını sürdürmektedir. Osmanlı dönemi Türk edebiyatı, kültür tarihi, kütüphanecilik ve arşivcilik alanlarında pek çok kitap ve makale kaleme almıştır.

*Sevgili öğrencilerim
Prof. Dr. Hatice Aynur ve Prof. Dr. Bilgin Aydın'a*

SUNUŞ

Bir akademik alanın Türkiye'deki tarihsel gelişimini ve mevcut durumunu ele alan çalışmaların birçoğunda veya çeşitli sohbet meclislerinde Türkiye'nin akademik ortamına getirilen önemli eleştiriler arasında akademisyenlerin kendilerini belirli bir alan ve konuyla sınırlandırmaları, kullandıkları kaynakları analiz etmek yerine nakletmekle yetinmeleri, birincil kaynaklara ulaşmak yerine ikincil kaynaklardan aktarma yapmayı yeterli görmeleri, çalıştıkları alanla ilgili gerek ülkedeki gerekse dünyadaki güncel çalışmaları, gelişmeleri takip etme merak ve heyecanlarının olmaması gibi hususlar sürekli tekrarlanmaktadır. Teknolojik imkânların gelişmesi çalışmaların seviyesini yükseltmek yerine kopyala-yapıştır tekniğiyle hazırlanan eserlerin sayısını artırmaya başlamıştır. Uzun yıllardan beri yaşanan ufuk daralması- nın akademik çalışma kisvesine bürünen ürünleri, teknoloji sayesinde her hafta bazen her gün ya kitapçı raflarında ya da dijital dünyada arz-ı endam etmektedir.

Akademik çalışmalardaki bu irtifa kaybının üzüntüsünü ancak nitelikli çalışmaların giderebileceği açıktır. Kütüphane ve arşivlerde geçen uzun yılların emeğiyle yoğrulup olgunlaşmış, henüz cevaplanmamış soruların peşinden giden, düşünmeye yönelten veya yol gösteren nitelikli çalışmaların hâlâ vücuda geliyor olması tek teselli kaynağıdır.

Bu kitap, 2013'de yayımlanan *Osmanlılarda Sahaflık ve Sahaflar* ile güncellenmiş 2. basımı 2015'te yapılan *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik: Tarihî Gelişimi ve Organizasyonu* kitaplarıyla akademik dünya dışında da tanınmaya başlayan İsmail E. Erünsal'ın edebiyatla ilgili makalelerinin derlenmesinden oluşmuştur. Edebiyat alanında ilk makalelerini 1971'de kaleme

almaya başlayan Prof. Erünsal 1969'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiş, 1977'de John Walsh yönetiminde Edinburg Üniversitesi'nde "The Life and Works of Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi, with Critical edition of his Divan" başlıklı teziyle doktor ünvanını almıştır.¹ 1977-1990 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde ve 1990-2010 yılları arasında ise Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arşivcilik Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışıp çeşitli düzeylerde görevlerde bulunan Erünsal, Osmanlı dünyasında kitap, kütüphane ve kütüphanecilikle ilgili hemen hemen her konuda ufuk açıcı çalışmalar ortaya koymasının yanı sıra edebiyat tarihi ve tasavvuf tarihi konularında da özgün çalışmalara imza atmıştır.²

Hocanın, kütüphanecilik, arşivcilik ve tarihle ilgili 19 yazısı *Osmanlı Tarihinin Bilinmeyenleri: Şahıslardan Eserlere, Kurumlardan Kimliklere* başlıklı kitapta bir araya getirilip 2014'de yayımlanmıştır. Bu kitapta ise Osmanlı dönemi Türk edebiyatını merkeze alan 22 makalesinin güncellenmiş hâli yer almaktadır. Beş bölümden oluşan kitabın ilk bölümü *Arşiv Kayıtları Işığında Şair Biyografileri* başlığını taşımakta ve hocanın çığır açıcı çalışmalarının bir parçasını teşkil etmektedir. Bu bölümdeki makaleler Osmanlı arşivlerinde bulunan yüzlerce belgeden derlenen bilgilerle 7 şairin biyografilerinin yeniden yazılmasına katkı sunmaktadır. Böylece hem Nakkaş Saffî, Abdurrahîm Karahisârî, Sarıca Kemâl, Mihrî Hatun, Revânî, Vâ'iz Vâlihî ve Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi'nin hayat hikâyeleri ve eserleri hakkında yerleşmiş olan kimi hataların düzeltilmesi hem daha güvenilir bilgilere ve tarihlere ulaşmamız mümkün olmaktadır. Bu bölümde bulunan "Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi'nin Hayatı ve Eserleri" başlıklı yazının üzerinde ayrıca durmak gerekir. Hocanın, yukarıda değinilen doktora tezi 1983'de yayımlanmıştır. Bu çalışmanın

- 1 Prof. Erünsal'ın biyografisi ve bibliyografyası için kendisine öğrencileri tarafından Armağan olarak hazırlanan *Kitaplara Vakfedilmiş Bir Ömür İçin Tuhfe: İsmail E. Erünsal'a Armağan*, hazl. Hatice Aynur, Bilgin Aydın, Mustafa Birol Ülker, 2 c. (İstanbul: Ülke Yayınları, 2014) başlıklı kitapta hazırlayanlar tarafından kaleme alınan "İsmail E. Erünsal'ın Hayatı ve Eserleri" (19-59) adlı bölüme bkz.
- 2 Bir önceki dipnotta belirtilen Armağan için yazılan makaleler Prof. Erünsal'ın ilgi alanını yansıtabilecek şekilde edebiyat, tarih, tasavvuf, kütüphanecilik ve arşivcilik konularında yazıları içermektedir.

dikkat çeken en önemli özelliklerinden biri Ca'fer Çelebi hakkında bilgi veren bütün kaynakların eleştirisi ve değerlendirilmesinin yapılmasıyla yetinilmeyip arşiv kaynaklarının kullanılarak güvenilir ve ayrıntılı bir Ca'fer Çelebi portresinin ortaya konmasıdır. Ayrıca, ilk kez bu çalışmayla tenkitli metni hazırlanan bir dîvân, edebî açıdan da ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Hocanın hem şairin biyografisini hem de *Dîvân*'ını incelemesi o güne kadar örneği olmayan bir yöntemle gerçekleştirilmiş olup daha sonra bu tarzda yapılacak çalışmalar için model olabilecek niteliktedir. Fakat kitabın inceleme kısmının İngilizce (tez İngiltere'de yapıldığı için) olmasından dolayı mı yoksa başka nedenle mi bilinmez bu çalışma hak ettiği ilgiye mazhar olmadığı gibi Ca'fer Çelebi hakkında yazılanlar da genellikle daha eski çalışmaların tekrarıdır ibaret kalmıştır. Bu kitapta, ilk kez, Fatma M. Şen tarafından *The Life and Works of Tâcî-zade Ca'fer Çelebi, with Critical Edition of his Divan* adlı tezin/kitabın inceleme bölümü yetkin bir şekilde Türkçe'ye kazandırılmıştır. Ayrıca, Erünsal Hocanın tezini hazırladığı sırada yazma hâlinde olan temel kaynakların bugün varsa basılmış hâline göndermeler de eklenmiştir.

Edebiyat Tarihi Kaynağı Olarak Arşiv Kayıtları başlığını taşıyan ikinci bölüm şairlerle ilgili arşiv kayıtlarını incelemektedir. Erünsal Hoca, arşiv kayıtları üzerine 1970'lerden bu yana çalışmakta olup ilk bulgularını 1979'da yayımlamış ve günümüze kadar gerek makale gerekse kitap düzeyinde yayımlamaya devam etmiştir. Bu konuda yaptığı çalışmalar ve yayımlar, Osmanlı edebiyatıyla ilgili temel kaynaklardaki bilgileri "düzeltme"³, "genişletme"⁴

- 3 Mesela, Mecdî'nin *TDVİA*'daki maddede Edirne'de doğduğu, babasının adının Abdullâh olduğu ve ilmiye ailesine mensup olmasından dolayı "Çelebi" unvanıyla anıldığı belirtiltikten sonra Rûmeli kazaskerliğine bağlı Ösek'te ve diğer bazı kaza merkezlerinde kadılık yaptığı ve günlükü 150 akçelik kadılığa kadar yükseldiği ve daha sonra da İstanbul'a gelip burada vefat ettiği yazılıdır. Öte yandan, *Muhallefât*'ında "Gümülcine kadısı iken İstanbul'da vefat eden, öldüğünde Fatma adlı Hanım'ını ve amcasının oğlu Mahmûd Çelebi'yi [mirasçı olarak] bırakan Mecdî Çelebi diye bilinen merhûm Hasan oğlu Muhammed'in muhallefâtıdır." yazmakta böylece son görev yerini, babasının ve eşinin adını, mirasçılarını öğrenmekteyiz. Aynı şekilde, Sâlim'in ölüm tarihiyle ilgili olarak birçok kaynağın verdiği bilginin de yanlış olduğu görülmektedir. Ölümü için verilen 1151 (1738) ve 1152 (1739) tarihleri ile Hac yolunda öldüğü bilgisini, 25 Zilkade 1156 (10 Ocak 1744) tarihini taşıyan terekesi yanlışlamaktadır.
- 4 Mesela, on sekizinci yüzyılda daha çok Tezkiresiyle tanınan ve biyografik kaynaklarda

ve “yeniden değerlendirme”⁵ imkânı sunmaktadır. Ne yazık ki onun bu neşirlerde ilim âlemine tanıttığı şairler hakkındaki arşiv kayıtları yeterli ilgiye mazhar olamayıp şair biyografileri yazımında ve edebiyat tarihi yazımlarında

hakkında olumsuz bilgiye rastlanmayan Sâlim’in arşiv kayıtlarında farklı yönleri ortaya çıkmaktadır. Sâlim, bir belgeye göre zevk ve işrete düşkünlüğünün yanı sıra birçok uygunsuz hareketi dolayısıyla Selanik kadılığı görevinden altı ay sonra azledilmiştir. Diğer bir belgede Sâlim’in borçluyken nasıl alacaklı duruma geçtiği anlatılmaktadır. Sâlim “düyûnu terekесinden ezyed” olduğu yani serveti borçlarını karşılamadığı için muhalledî kadının görevlendirdiği bir kimse tarafından tasfiye edilmesiyle dikkat çeker. Hâlbuki aynı mevkiide olan ilmiye mensupları büyük servetleri ve zengin kütüphaneleri ile tanınmaktadır.

Öte yandan arşiv kayıtları şair Nedîm’in muhalledî, kişiliği ve yaşamına dair bugüne kadar (özellikle Cumhuriyet döneminde) yazılanları teyit edecek bulgular içermemektedir. *Muhalledî*’na göre Nedîm değerlendirildiğinde şöyle bir portre çıkmaktadır: “Mahmud Paşa Mahkemesi nâibi Nedîm Ahmed Efendi, ulemadan Şeyh Mehmed Efendi’nin oğlu olup hanımı Ümmü Gülsüm Hanım ve küçük kızı Lübâbe’yle Beşiktaş’ta Tekerek Mustafâ Çelebi Mahallesi’nde yaşamaktadır. Rukiye, Hamîde ve Ayşe adlı üç kız kardeşi bulunmakta ve bunlardan Ayşe adlı kız kardeşi başka bir şehre gittiği için kendisinden haber almamamaktaydı. 1143 (1730) yılı başlarında vefat eden Nedîm Ahmed Efendi’nin geride bıraktığı serveti, ölümünden kısa bir süre sonra ya mahkeme kadısının teşebbüsüyle küçük kızının hakkını korumak için veya varislerinin talebi üzerine 15 Rebûlevvel 1143 (28 Eylül 1730) tarihinde tespit edilmiş ve değeri belirlenmiştir. Nedîm Ahmed Efendi’nin muhalledîatından büyük çoğunluğu dinî ilimlerle ilgili, bir kısmı ise edebiyata dair kitaplarla, ev eşyası, değerli kürkler, çeşitli takılar, bir Arap cariyeye ve nakit para çıkmıştır. Müderris Nedîm Efendi oldukça tutumlu olmalıdır ki öldüğünde 500.000 akçeyi aşan bir servet bırakabilmiştir.”

- 5 “908 (1502) Tarihli Saray Kütüphanesi Kataloğu ve Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Önemi” adlı makalede ele alınan saray kataloğunda “El-mücelledü’l-evvel min Kitâbi Dîvânî Lugati’t-Türk fi’l-lugâti’t-Türkiyye” başlığıyla geçen kitabın, Ali Emîrî tarafından sahaflardan satın alınan ve bugün Millet Kütüphanesi’nde bulunan *Dîvânü Lugâti’t-Türk* nüshası olabileceği tartışılmakta ve bazı sorular sorulmaktadır. Özellikle bu sorulardan ikisi (“Acaba bu nüshada, birinci cilt olduğunu gösteren bir kaydın mevcut olduğu fevâid kayıtlarını içeren bir sayfa vardı da bu sayfa koptu veya koparıldı mı?” ile “Saray Kütüphanesi koleksiyonunda bulunan kitaplarda genellikle mevcut olan padişah mühürleri ve sayım kayıtları bu nüshada neden mevcut değildir.”) Ali Emîrî nüshasının saraydan çıkış olma ihtimalini pekiştirmektedir.

olması gerektiği gibi dolaşıma girmemiş, çoğu zaman yine temel kaynaklardaki bilgiler olduğu gibi ya nakl edilerek ya da ikincil kaynaklar tekrar edilerek aktarılmaya devam edilmiştir. Dolayısıyla şair biyografilerinde ve edebiyat tarihlerindeki kimi hatalar, bilgi eksikleri aynen devam ettiği gibi güncelleme ve genişletme fırsatı da göz ardı edilmiş olmaktadır.⁶ Bu bölümde, “Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Arşivlerin Önemi”, “909 (1503) Tarihli Saray Kütüphanesi Kataloğu ve Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Önemi”, “Arşiv Belgelerine Göre On Altıncı Asır Şairleri”, “Lâmî’î Çelebi’nin Terekesi”, “Şair Nedîm’in Muhalledî” ve “Osmanlı İmparatorluğu’nda On Beşinci ve On Altıncı Asırlarda Saray Şairleri ve Saray Şairliği Var mıydı?” başlıklarını taşıyan 6 yazı bulunmaktadır. Her bir yazının içinde Hocanın ele aldığı bu arşiv kayıtları bizlere şairler ile bağlı oldukları edebî-kültürel ortam hakkında yepyeni fikirler öne sürme ve değerlendirmeler yapma imkanı sunmaktadır. Örneğin “Lâmî’î Çelebi’nin Terekesi”, “Şair Nedîm’in Muhalledî” başlığını taşıyan yazılar, bu şairlerin insanî yönünü göstermenin yanı sıra yaşadıkları yüzyılda şehirli bir insanın maddî dünyasını oluşturan nesnelere hakkında da bilgi vermektedir.

Üçüncü bölüm, *Kayıp Metinlerin Keşfi* başlığını taşımakta olup, Erünsal Hoca sayesinde gün ışığına çıkan üç esere odaklanmaktadır. “Mu’îdî’nin *Miftâhu’l-Teşbîh*’i”, “*Mecmû’a-i Tekâyâ* Müellifi Mehmed Şükrü Efendi’nin Bilinmeyen Bir Eseri: *Mecmû’a-i İlâhiyyât*” ve “II. Bâyezîd Dönemi Vüzerâsından ve Şuarâsından Cezerî Kasım Paşa (Sâfi) ve Yeni Bulunan Divân’ı” başlıklarını taşıyan bu makalelerde sözü edilen eserler ya hiç bilinmiyordu ya da kayıp olduğu düşünülmekteydi. Aynı zamanda bir kitap tutkunu da olan Hocanın

- 6 Tabii ki bunun dışına çıkan çalışmalar da söz konusudur. Mesela Halil İnalçık’ın çok ses getirip tartışmalara yol açan *Şâir ve Patron: Patrimonial Devlet ve Sanat Üzerinde Sosyolojik İnceleme*, (Ankara, 2003) kitabı; Tuba İşinsu İsen tarafından yapılan “II. Selim Dönemi Sonuna Kadar Osmanlı Edebi Hamilik Geleneği” (Dr Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2006) [Kitap hâli: *Tutsan Elini Ben Fakirin: Osmanlı Edebiyatında Hamilik Geleneği*. İstanbul, 2009] adlı tezi ile Hilal Kazan’ın hazırladığı “Arşiv belgeleri Çerçevesinde XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı Sarayının Sanatı Himayesi” (Dr Tezi, Marmara Üniversitesi, 2007) [Kitap hâli: *XVI. Asırda Sarayın Sanatı Himayesi*. İstanbul, 2010] adlı tezlerde onun çalışmalarından yararlanıldığı görülmektedir.

gün ışığına çıkardığı bu eserler, bitmek-tükenmez sahaf turlarında eline geçen ve kimi zaman bir arsa fiyatı karşılığında satın alıp özel kütüphanesine dâhil ettiği yazmaları arasındadır.

Dördüncü bölüm, *Yazma Eserlerin Tespitine ve Neşrine Dair Problemler* başlığını taşımaktadır. Osmanlı metinlerinin neşrinin nasıl yapılacağı ve niteliği güncelliğini koruyan önemli tartışma konularından biridir. “Divan Neşirlerinde Karşılaşılan Güçlükler: Güvenilir Bir Metin Tesisi” başlığını taşıyan bu bölümün ilk makalesi güvenilir neşrin oluşturulması konusunda özellikle neşir çalışması yapan/yapacak olanlar için kılavuz niteliğini taşımaktadır. “Latîfi Tezkiresi: Tenkitli Neşri ve Bu Neşrin Ortaya Koyduğu Bazı Meseleler” başlığını taşıyan yazı ise yapıcı eleştiri nasıl yapılabilir sorusuna cevap teşkil etmektedir. Bu çalışma, Rıdvan Canım’ın 1991’de doktora tezi olarak tamamladığı ve 2000’de *Tezkiretü’ş-Şuarâ ve Tabsıratü’n-Nuzama: İnceleme-Metin* başlığı ile yayımladığı kitabı merkeze alarak bu tezkirenin ve yapılan çalışmanın önemini, bu konuyla ilgili bütün literatürü de değerlendirerek ortaya koymaktadır. “Yazma Eserlerin Kataloğlanmasında Karşılaşılan Güçlükler: Eser ve Müellif Adının Tespiti” başlığını taşıyan üçüncü makale ise, ilk bakışta kütüphanecilik alanıyla ilgili görünse de, esasen yazar adlarının nasıl tespit edilebileceği konusunda Osmanlı dönemi metinleriyle uğraşan herkese rehber olabilecek niteliktedir.

Müteferrik başlığını taşıyan son bölümdeki yazılar ise değişik alanlarda araştırma yapan, pekçok kişiye ilham kaynağı olacak değerli çalışmalara imza atan İsmail Hocanın farklı alanlara olan ilgisini yansıtmaktadır. “Türk Edebiyatında Yemen İmajı”, “Türk Edebiyatında Endülüs’e İlginin Uyanmasında Ziyâ Paşa’nın *Endülüs Târîhi* Adlı Tercümesinin Rolü ve Bu Tercümenin Yapılış Nedenleri” başlıklarını taşıyan bu yazıların her birinde Hoca, ya hiç çalışılmamış ya az ya da eksik bilinen konularda yaptığı araştırma ve değerlendirmelerini ortaya koymaktadır. Bu bölümün son yazısı olan “Orhan Şaik Gökyay (1902-1994)” ise uzun yıllardır yakınında bulunduğu Gökyay’ın biyografisi olup bugüne kadar yapılan çalışmalara bazı katkılarda bulunmaktadır.

Hoca, bir makaleyi yayımladıktan sonra noktayı koymayıp konuyla ilgili araştırmalarına devam etmekte, karşısına çıkan yeni bilgileri ve yeni kaynakları not almaktadır. Dolayısıyla makalelerinin derlenmesi gündeme gelince hemen hemen 22 makaleye de yeni bilgilerin eklenmesi kaçınılmaz olmuştur. Öte

yandan, makalelerin yapısında çok büyük değişikliklere ve güncellemelere gidilmemiştir, zira konu yeniden kaleme alınsa farklı bir metnin ortaya çıkması söz konusu olacağı için makalenin yazıldığı dönemin düşünce ikliminden uzaklaşılacak ve ortaya bambaşka bir metin çıkacaktır. Kitapta yer alan toplam 22 makaleden “Türk Edebiyatında Endülüs’e İlginin Uyanmasında Ziyâ Paşa’nın *Endülüs Târîhi* Adlı Tercümesinin Rolü ve Bu Tercümenin Yapılış Nedenleri” ilk kez burada yayımlanmaktadır. “Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Arşivlerin Önemi” başlıklı yazı ise daha önce bu başlıklar altında yayımlanan yazıların bir araya getirilip yeniden düzenlenmesi, bilgi güncellemesi ve genişletilmesinden oluşmaktadır. Her bir makalenin girişinde daha önceki yayım bilgisine ve yapılan değişikliklere işaret edilmiştir.

Bu derlemenin yayına hazırlanması sırasında, Ali Emre Özyıldırım, Mustafa Birol Ülker, Bilgin Aydın, Fatma M. Şen, Mustafa Sökmen ve Nazlı Vatansever’in çeşitli düzeylerde yardımları ve katkıları olmuştur, kendilerine müteşekkirim. Asım Onur Erverdi’nin şahsında kitabın en iyi şekilde basılmasını sağlayan Dergâh Yayınları’na çok teşekkür etmek isterim.

Erünsal Hocanın, büyük bir emek harcayıp titizlik gösterdiği, daima alana katkı sağlayacak yeni bir şey söyleme gayreti içinde olduğu Osmanlı dönemi Türk edebiyatı hakkındaki makalelerini bir araya getiren bu kitabın yeni çalışmalara katkıda bulunması ve örnek olması temennisiyle...

HATİCE AYNUR
Mayıs 2016

İÇİNDEKİLER

- 17 **ARŞİV KAYITLARI IŞIĞINDA ŞAİR BİYOGRAFİLERİ**
19 Abdurrahîm Karahisârî
24 Sarıca Kemâl
29 Mihrî Hatun
35 Revânî
43 On Altıncı Asırda Sıradışı Bir Şair: Vâ'iz Vâlihî
48 Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi, Hayatı ve Eserleri
- 133 **EDEBİYAT TARİHİ KAYNAĞI OLARAK ARŞİV KAYITLARI**
135 Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Arşivlerin Önemi
206 Arşiv Belgelerine Göre On Altıncı Asır Şairleri
247 Osmanlı İmparatorluğu'nda On Beşinci ve On Altıncı Asırlarda Saray Şairleri ve Saray Şairliği Var mıydı?
257 908 (1502) Tarihli Saray Kütüphanesi Kataloğu ve Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Önemi
284 Lâmi'î Çelebi'nin Terekesi
302 Şair Nedîm'in Muhallefâtı
- 329 **KAYIP METİNLERİN KEŞFİ**
331 II. Murâd Devri Şairlerinden Nakkaş Safî ve Dîvân'ı
346 Mu'îdî'nin Miftâhu't-Teşbih'i
408 II. Bâyezid Dönemi Vüzerâsından ve Şuarâsından Cezerî Kasım Paşa (Sâfî) ve Yeni Bulunan Dîvân'ı
427 *Mecmû'a-i Tekâyâ* Müellifi Mehmed Şükrü Efendi'nin Bilinmeyen Bir Eseri: *Mecmû'a-i İlâhiyyât*

- 443 **YAZMA ESERLERİN TESPİTİNE VE NEŞRİNE DAİR PROBLEMLER**
- 445 Dîvân Neşirlerinde Karşılaşılan Güçlükler: Güvenilir Bir Metin Tesisi
- 473 Latîfî Tezkiresi: Tenkitli Neşri ve Bu Neşrin Ortaya Koyduğu Bazı Meseleler
- 488 Yazma Eserlerin Kataloglanmasında Karşılaşılan Güçlükler: Eser ve Müellif Adının Tespiti
- 511 **MÜTEFERRİK**
- 513 Türk Edebiyatında Yemen İmajı
- 522 Türk Edebiyatında Endülüs'e İlginin Uyanmasında Ziya Paşa'nın *Endülüs Târîhi* Adlı Tercümesinin Rolü ve Bu Tercümenin Yapılış Nedenleri
- 531 Orhan Şaik Gökyay (1902-1994)
- 539 Bibliyografya
- 565 Dizin

ARŞİV KAYITLARI IŞIĞINDA ŞAİR BİYOGRAFİLERİ